



<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание”

University of Agribusiness and Rural Development Academic Publishing House
Bulgaria

Академично издателство на Висше училище по агробизнес и развитие на регионите
Пловдив

ПРАВНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО

Десислава Алексиева

Стопанска академия „Д. А. Ценов” - Свищов

Ключови думи:

*правни
аспекти
управление
договор*

Резюме

Управлението е взаимодействие между управляваща и управлявана подсистема, като за ефективното му протичане е необходимо уточняване на основните параметри, в които ще се развива този процес. Правото със своята социална роля регулира обществените потребности и интереси. Договорът и договарянето са в основата на обществения начин на живот. Идеята за съгласието между управляващ и управляван има свое място в управленската теория от времето на неписаното договаряне, през Обществения договор на Жан Жак Русо, до съвременните форми на договаряне. Доверяването между страните в управлението има своя обвързващата сила. Един от инструментите за постигане на поставената цел е договорът. Договорните характеристики, изградени, предложени и приети от страните, са гаранция за добри работни резултати.

LEGAL ASPECTS IN MANAGEMENT

Desislava Aleksieva

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov, Bulgaria

Keywords:

*legal
aspects
management
contract*

Abstract

Management interaction between the ruling and subsystem for its effective functioning is necessary to specify the basic parameters which will develop this process. Right from its social role regulate public needs and interests. Contract and negotiation are the foundation of public life The idea of the agreement between the ruling and has its place in management theory from the time of the unwritten agreement in the Social Contract of Jean Jacques Rousseau, to modern forms of negotiation. Reliance between the parties in government has a binding force. One of the tools to achieve the aim contract. Contractual features built proposed and accepted by the parties to guarantee good working results.

Въведение

Управлението е универсален, широкообхватен, сложен, активен процес, който включва в себе си различни дейности, задачи и операции. То може да бъде предмет на изследване в различни аспекти, съобразно целите и задачите, които са поставени.

Развитието на обществените отношения и еволюцията на управленската наука налагат определянето на ясни и социално ориентирани характеристики в работа на организацията. С тях се поставя фундаментът, на който се основава управленската дейност. Проследяване хронологията управленската теория от донаучния

период, през школата на научното управление и класическата школа, до школата на човешките отношения и наши дни дава представа за отличителните ѝ черти.

Като вид социална дейност, в контекста на системния подход, управленската теория и практика съчетава в себе си познания от различни области. Съществуват универсални характеристики на управлението, които се проявяват без значение на средата и влияещите фактори. Те се създават, съществуват и развиват на основата на съглашение между страните и в този смисъл представляват едно облигационно отношение. По тази причина могат да се нарекат **договорни характеристики на управлението**.

Материали и методи

Изследването е насочено към въпроси от управленски характер. За успешното му провеждане са използвани теоретичен анализ, логическо описание и метод на анализ и синтез. Прилагането на емпиричен инструментариум върху предмета на изследването помага да се постигне поставената цел и да се изведат основни характеристики на управлението. Получената информация дава възможност да се разкрият качествени страни на разглеждания процес.

Резултати от дискусията

Като форма на установяване на правоотношения договорът съществува от древно римско право. Според действащите норми на правото в България „Договорът е съглашение между две или повече лица, за да се създаде, уреди или унищожи една правна връзка между тях”¹. Целта на един договор е да се задоволят интереси – материални и нематериални, които не противоречат на интересите на обществото. В договора се отразяват желанието и възможността да се реализират определени поставени цели, да се премине един процес от сегашното към бъдещото устойчиво състояние.

Съществуват различни теории, които обясняват договора като отношение. А. Калайджиев се спира на **теорията за автономия на човешката воля** на Кант, **психологическата теория** и **теория на взаимодействие на противоположни интереси**. В тях се отрежда съответно място на индивида според икономическото и социалното му положение². Развитието на обществените отношения дава своето отражение и в договарянето. Договорното съдържание е

необходимо да „обхване и непредвидени при сключването му отношения и хипотези”³.

Глобализацията засягат все по-осезаемо сферите на обществото и в контекста на системния подход се задълбочава взаимопроникването на политика, икономика и право. Договорът е средство, посредством което се създава определен ред в стопанския свят, и дава възможност за контрол и регулиране по установен път. По тази причина заема съществено място в управленския процес. Договорът и договарянето присъстват пряко или косвено в управленския процес. Това налага договора като инструмент, който не само в правен, но и в управленски аспект дава възможност за създаване, уреждане или унищожаване на определен вид отношения.

Понятието **договорни характеристики** дава информация за насоките, в които се проявява обвързването в управлението. *Наричаме ги договорни, защото са рецепирани от основен институт в правния свят – договорът, а характеристики, защото отразяват същностни черти на управлението*. Те присъстват иманентно в социалния свят и разкриват неговите естествени способности да се развива. Такива са:

- **управлението е реална дейност** – то протича в реално време, с реални действия чрез взаимодействие между управляващ и управляван. По тази причина се казва, че управлението е активен процес. Не са достатъчни само мисълта и желанието да се управлява, необходими са практически действия.

Традиционната класификация на договорите - на формални, консенсуални и реални, търпи критики от съвременни изследователи в областта. Възможно и наложително е управленската дейност да съчетава в себе си отделни елементи от фактическите им състави. Това ще проличи от последващото изложение.

- **управлението е съзнателна дейност, свързана със съгласие между страните** – самосъзнанието е основна качествена характеристика на индивида⁴. Лице, което не притежава това качество, не може да бъде правен субект да участва в обществените и стопанския живот. Волята и волеизявлението са необходимо условие за съзнателните действия на лицата. Самосъзнанието се обективира в реални действия, „единствено изявената воля може да породи правни последици. Желанията и намеренията, които не са обективирани, са без значение.

¹ Закон за задължения и договори, обн. ДВ, бр. 275 от 22.11.1950 г., изм. ДВ, бр.50 от 30 Май 2008г., чл. 8.

² Калайджиев, А. Облигационно право, 2007, с.56-70; 87.

³ Андреев, М. Римско частно право, 1993, с. 287. ISBN 954-430-107-0.

⁴ Каменов, К. Поведение и отношения в социалните структури// Годишник СА, 2013, с. 8-15.

Мислената уговорка (reservatio mentalis) не поражда права и задължения”⁵.

- **управлението е целенасочена дейност** – целта и целеполагането са в основата на управленския процес. „Всички фирми имат цели, които са не само причина за проява на дадено поведение на персонала, но и до голяма степен оказват влияние върху него. Целите са необходими във всички дейности на фирмата и най-вече в дейностите, свързани с реализацията и резултатите, които засягат оцеляването и успеха”⁶. Те са ориентир за всички последващи действия, които ще се предприемат.

Паралел може да се направи с *предмета на договора*, който е обективен елемент от фактическия му състав. Това е облагата, която се цели с това отношение. Същността и съдържанието на управленската дейност се проявяват в поведението съобразно целите, които са поставени.

- **управлението е двустранна дейност**. Според организационната структура и приетата форма на управление могат да се изградят различни отношения в организацията, като управлението протича между две подсистеми: управляваща и управлявана или между: субект на управление и обект на управление. Около това становище се обединяват водещи изследователи в областта на управлението и правото.

- **управлението е свързано с доверие** - това е специфично отношение, което се проявява между страните в правоотношението. Условието за доверяване са в поведенческите прояви на индивидите. Доверието може да бъде определено като ключов елемент в управлението. В свое изследване М. Динков налага доверието като основен показател за колективна дейност⁷. То е сложна, интегративна величина, която трябва внимателно да бъде преценена. Съчетава в себе си два типа характеристики на индивида:

- *личностни;*
- *професионални.*

Индивидът приема целите, когато управлението се основава на морални ценности⁸. В своите

изследвания Е. Йорданова също разглежда тезата за етично-ценностен подход в управлението на човешкия фактор⁹. Съвкупното проявление на посочените характеристики в организацията е критерий за устойчивото ѝ управление. С договора се изразява увереността, че изпълнителят ще се справи с възложеното съобразно изискванията на възложителя, който от своя страна ще му осигури необходимите условия, информация и възнаграждение.

Договорните характеристики са материални по своята същност. Привеждането им в действие дава необходимата динамика на управленската дейност и я превръща в процес. Значението им за управлението трябва да се търси в следните насоки:

- *теоретични;*
- *практически.*

Посочените характеристики имат практическо значение в своята съвкупност. Влиянието на всяка една от тях е безспорно, а добре структурирани те дава възможност за ефективна и устойчива управленска дейност. Така те се превръщат в същностна част на управленския процес и определят насоките на неговото развитие.

Заклучение

В настоящата работа е направен опит за разширено тълкуване на основен институт в правото, какъвто е договорът, така той намира своето естествено място в управлението. Понятието договорни характеристики се явява свързващо между основни научни области.

В резултат на извършеното изследване са:

1. Дефинирани основни договорни характеристики в управлението.
2. Определено е мястото им в управленската дейност.
3. Изведено е значението на договорните характеристики за управлението.

С помощта на приведени аргументи е обоснована тезата за приложимостта на договора и неговите основни характеристики в управлението.

Литература

1. Андреев, М. Римско частно право, 1993, с. 287. ISBN 954-430-107-0.
2. Динков, М. Колегиалност и професионализъм в отношенията между персонала в организацията// Човешкият фактор в организацията – Юбилейна научно практическа конференция, Свищов, 2012. ISBN 978-954-23-0804-1.

and industrial management”, 2011.p. 67. ISSN 1313-4787.

⁹ Йорданова, Е. Етично-ценностен подход в управлението на човешкия фактор//Бизнес управление, 2012, бр. 2. ISSN 0861-6604.

⁵ Калайджиев, А. Облигационно право, 2007, с.56-70; 87.

⁶ Сирашки, Хр. Управление на фирмата, 2012. ISBN 978-954-23-08003.

⁷ Динков, М. Колегиалност и професионализъм в отношенията между персонала в организацията// Човешкият фактор в организацията – Юбилейна научно практическа конференция, Свищов, 2012. ISBN 978-954-23-0804-1.

⁸ Стоянова, С. Sustainable management of the organization, IV International science conference "Knowledge society", V International science conference for young researchers "Technical science

3. Закон за задължения и договори, обн. ДВ, бр. 275 от 22.11.1950 г., изм. ДВ. бр.50 от 30 Май 2008г., чл. 8.
4. Йорданова, Е. Етично-ценностен подход в управлението на човешкия фактор//Бизнес управление, 2012, бр. 2. ISSN 0861-6604.
5. Калайджиев, А. Облигационно право, 2007, с.56-70; 87.
6. Каменов, К. Поведение и отношения в социалните структури// Годишник СА, 2013, с. 8-15.
7. Сирашки, Хр. Управление на фирмата, 2012. ISBN 978-954-23-08003.
8. Стоянова, С. Sustainable management of the organization, IV International science conference "Knowledge society", V International science conference for young researchers "Technical science and industrial management", 2011.p. 67. ISSN 1313-4787.